

TEPAV Doğrudan Yatırımlar Bülteni - 2023 III

ÜÇÜNCÜ ÇEYREKTE DOĞRUDAN YATIRIMLAR PANDEMİ DÖNEMİNDEKİ DÜZEYİNE GERİLEDİ

2023 yılı üçüncü çeyreğinde doğrudan yabancı yatırım girişleri 1,8 milyar dolar, yurt dışına doğrudan yatırım çıkışları 1,6 milyar dolar olmuş; net girişler ise 0,2 milyar dolarlık seviyesi ile geçen yılki düzeyinin oldukça altında gerçekleşmiştir. Yıllıklandırılmış veriler esas alındığında doğrudan yabancı sermaye kaynaklı net girişler 2007-2020 yılları arasında 20 milyar dolardan 4,5 milyar dolara gerilemiş, 2023 üçüncü çeyreği itibarıyla da yine pandemi dönemindeki düşük seviyelerde gerçekleşmiştir. Akım veriler aylar itibarıyla incelendiğinde ise, Temmuz-Eylül döneminde doğrudan yabancı yatırım girişlerinin kademeli olarak gerilerken çıkışların hızlandığı, dolayısıyla net girişlerin 2022 yılının ikinci çeyreğine kıyasla 1,6 milyar dolar düşük gerçekleştiği görülmektedir. Diğer taraftan, gayrimenkul kaynaklı girişler (net) hariç tutulduğunda doğrudan yatırım kaynaklı sermaye hareketleri (net) 0,4 milyar dolar çıkış şeklinde hesaplanmaktadır.

2023 yılının üçüncü çeyreğinde Türkiye’de en fazla yabancı yatırım yapılan sektör imalattır. Yüzde 31,3 oranında yatırım payı alan imalat sektörünü, yüzde 24,9 pay ile toptan ve perakende ticaret, yüzde 7,5 ile ulaştırma ve depolama sektörleri izlemektedir. Geçen yıl ile karşılaştırıldığında söz konusu üç sektörde ve bilgi-iletişim sektöründe yatırım payı artarken finans-sigorta sektöründe gerilemiştir. Üçüncü çeyrek akım veriler dikkate alındığında ise, imalat sektörü yüzde 37,7’lik payı ile öne çıkmış, onu yüzde 31,4’lük payı ile toptan ve perakende ticaret sektörü izlemiştir.

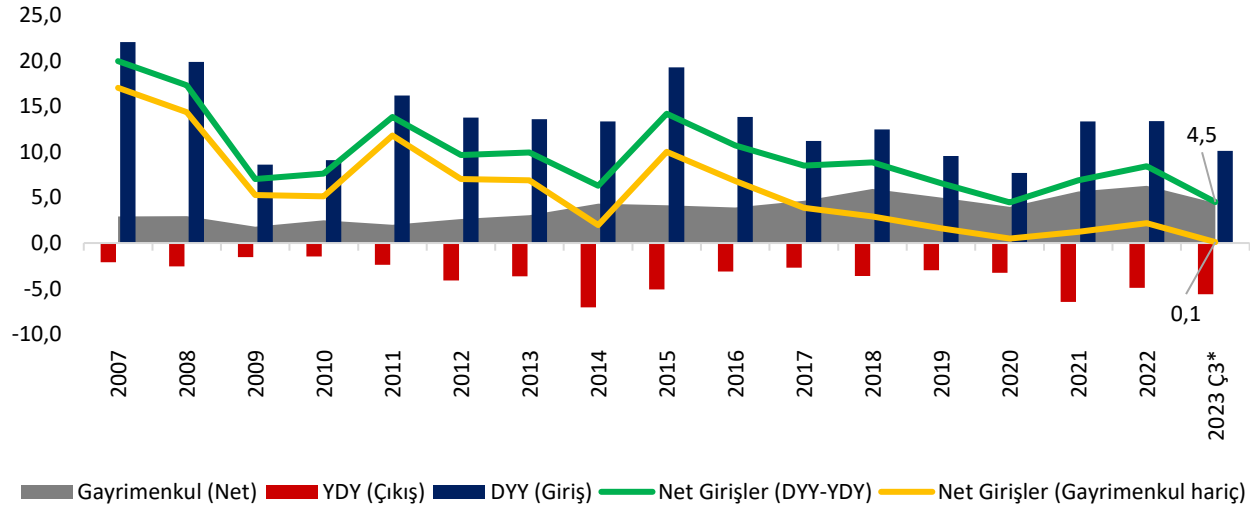
Yurt dışına yapılan doğrudan yatırımlarda gayrimenkul sektörü ağırlıkta olup bazı Avrupa ülkelerindeki yatırımlar hızla artmıştır. 2023 yılı üçüncü çeyreğinde, yurt dışına yapılan yatırımların yüzde 37’si gayrimenkul sektörüne, yüzde 14,4’ü ise madencilik sektörüne yapılmıştır. Geçen yıl ile karşılaştırıldığında finans-sigorta sektörüne yapılan yatırımların payı yüzde 22,6’dan yüzde 10,8’e gerilerken gayrimenkul alanında yapılan yatırımların payı yüzde 23,2’den yüzde 37’ye çıkmıştır. Bu dönemde özellikle İngiltere, Yunanistan ve Portekiz gibi Avrupa ülkelerindeki yatırım artışları dikkat çekmektedir; İngiltere’de 2,6 katına, Portekiz’de 14,2 katına, Yunanistan’da ise 5,8 katına ve çıkmıştır.

2023 yılı Temmuz-Eylül döneminde kurulan yabancı sermayeli şirketlerin sayısı yüzde 44,2 oranında gerilemiştir; söz konusu şirketlerin yabancı sermaye oranı ise yüzde 80,5’ten yüzde 56’ya düşmüştür. Türkiye’de kurulan yabancı sermayeli şirketlerin sayısı 2018 yılı ile birlikte hızla yükselmiş olup 2022 yılında 20 bin 135 ile en yüksek seviyesine ulaşmıştır. 2023 yılı üçüncü çeyreğinde ise yabancı sermayeli şirket sayısı geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 44,2 düşmüş ve 2 bin 954 olmuştur. Bu dönemde kurulan şirketlerin yüzde 89,4’ü limitet olup yabancı sermaye oranı yüzde 56’dır.

I. Yıllık Temel Eğilimler

Doğrudan yabancı sermaye kaynaklı net girişler, 2007-2020 yılları arasında 20 milyar dolardan 4,5 milyar dolara gerilemiş, 2023 üçüncü çeyreği itibarıyla da yine pandemi dönemindeki düşük seviyelerde gerçekleşmiştir. Doğrudan yatırım girişleri 2007 yılında 22 milyar dolar ile tarihi yüksek seviyeye yükselmiş ancak izleyen yıllarda bu ivme korunamamış ve 2020 yılında 7,7 milyar dolara kadar gerilemiştir. İstisnai yıllar 2011 ve 2015'tir ve doğrudan yabancı yatırım kaynaklı girişler sırasıyla 16,2 milyar dolar ve 19,3 milyar dolar olmuştur. Net doğrudan yatırım girişlerinin seyri de buna paraleldir; 2007 yılında 19,9 milyar dolar ile zirve yapmış, 2020 yılında ise incelenen dönemin en düşük seviyesine (4,5 milyar dolar) gerilemiştir. Pandemi sonrasında 13-14 milyar dolar aralığında seyreden doğrudan yatırım girişleri, 2023 yılı üçüncü çeyreği itibarıyla 10,1 milyar dolara gerilemiş ve net girişler 4,5 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmiştir (Grafik 1).

Grafik 1. Doğrudan Yatırımlar, 2007-2023 Ç3* (milyar dolar)

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri

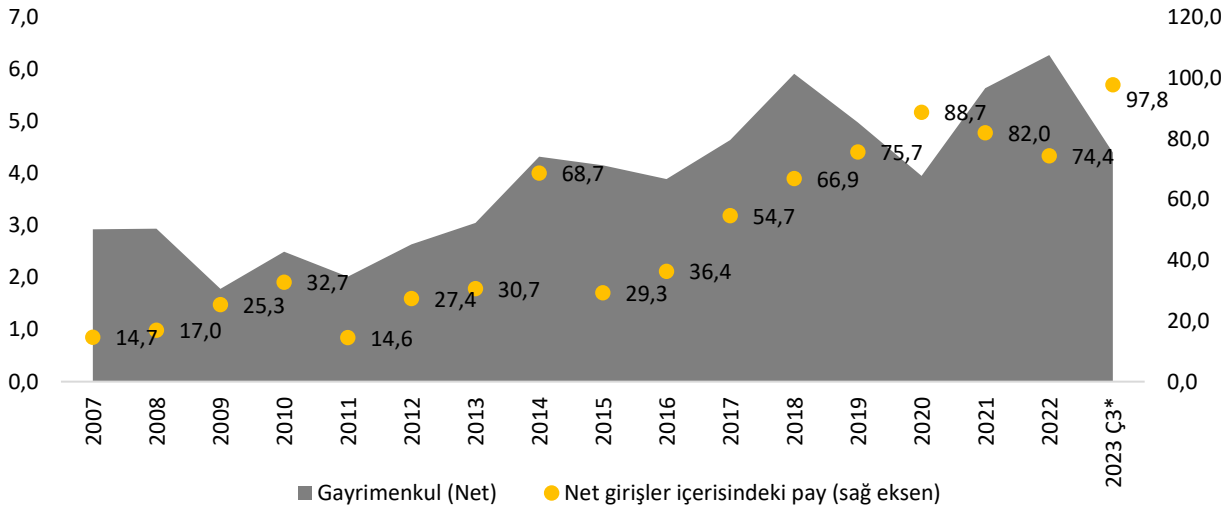
* Üçüncü çeyrek itibarıyla yıllıklandırılmıştır.

2011 yılından sonra yabancıların gayrimenkul alımları tedrici olarak artmış ve temel doğrudan yatırım kaynağı olmuştur. Türkiye'de yabancıların taşınmaz edinimleri ve vatandaşlık hakkına yönelik mevzuat değişiklikleri, yabancıların gayrimenkul kaynaklı yatırımlarının sürekli artmasına neden olmuştur.¹ Gayrimenkul alımları (net) 2007 yılında 2,9

¹2012 yılında çıkarılan 6302 sayılı "Mütekabiliyet Yasası" değişikliğiyle, daha önce yabancı uyruklu bir kişinin Türkiye'de taşınmaz edinimi koşulu olan ve yabancı uyruklu kişinin ülkesinde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına aynı hakkın tanınmasını şeklinde tanımlanan karşılıklılık şartı kaldırılmıştır. Diğer taraftan, sınır komşusu ülke vatandaşlarının sınır illeri hariç mülk edinimleri mümkün kılınmıştır. 2017 yılında katma değer istisnası getirilmiş, yurt dışında çalışma izni alarak yerleşen Türk vatandaşları ile yabancıların bedelini döviz olarak getirmeleri durumunda katma değer vergisinden muaf olma hakkı tanınmıştır. Yabancılar açısından konut piyasasını cazip kılacak bir diğer düzenleme de 2018 yılında yapılan "Türk Vatandaşlığı Kanunu" değişikliği ile Türkiye'de gayrimenkul sahibi yabancıların Türk vatandaşlığına geçişi

milyar doları düzeyinde iken 2018 yılına kadar 5,9 milyar dolara kadar çıkmış, net girişler içindeki payı ise yüzde 14,7'den yüzde 66,9'a ulaşmıştır. Pandemi sonrasında da yüksek düzeyler korunmuş, 2023 üçüncü çeyreği itibarıyla gayrimenkul alımları (net) 4,4 milyar dolar, net girişler içindeki payı ise tarihi en yüksek değeri olan yüzde 97,8 olarak gerçekleşmiştir. Diğer bir ifadeyle, doğrudan yabancı yatırım girişleri gayrimenkul alımları hariç hesaplandığında 4,5 milyar dolardan 0,1 milyar dolara gerilemektedir (Grafik 1 ve Grafik 2).

Grafik 2. Gayrimenkul Yatırımları (net), 2007-2023 Ç3 (milyar dolar ve %)

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri

* Üçüncü çeyrek itibarıyla yıllıklandırılmıştır.

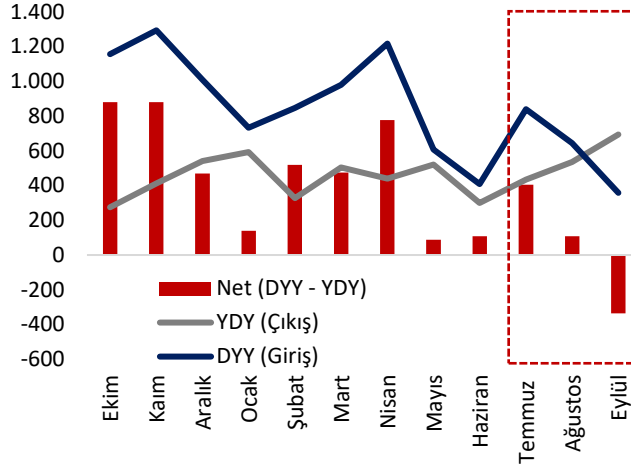
II. 2023 Yılı Üçüncü Çeyrek Gelişmeleri

2023 yılı üçüncü çeyreğinde doğrudan yabancı yatırım (DYY-inward FDI) girişleri 1,8 milyar dolar, yurt dışına doğrudan yatırım çıkışları (YDY-outward FDI) 1,6 milyar dolar olmuş; net girişler ise 0,2 milyar dolarlık seviyesi ile geçen yılki düzeyinin oldukça altında gerçekleşmiştir. Akım veriler baz alınarak üçüncü çeyrekteki gelişmeler aylar itibarıyla incelendiğinde doğrudan yabancı yatırım girişlerinin kademeli olarak gerilerken çıkışların hızlandığı, dolayısıyla net girişlerin 2022 yılının ikinci çeyreğine kıyasla 1,6 milyar dolar düşük gerçekleştiği görülmektedir. Diğer taraftan, gayrimenkul kaynaklı net girişler 2023 yılı üçüncü çeyreğinde 0,6 milyar dolarında olup söz konusu girişler hariç tutulduğunda doğrudan yatırım kaynaklı sermaye hareketleri (net) 0,4 milyar dolar çıkış şeklinde hesaplanmaktadır (Grafik 3).

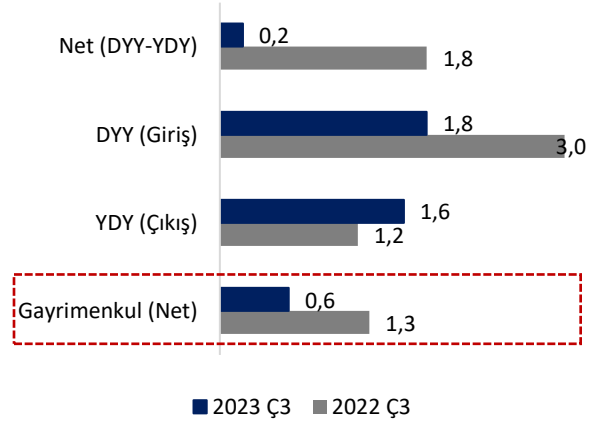
için gereken asgari taşınmaz bedelinin 1 milyon dolardan 250 bin dolara düşürülmesidir. 2022 yılında Türk lirasında yaşanan hızlı değer kaybı nedeniyle söz konusu tutar 400 bin dolara çıkarılmıştır.

Grafik 3. Doğrudan Yatırımlar

Ekim 2022 – Eylül 2023, aylık (milyon dolar)

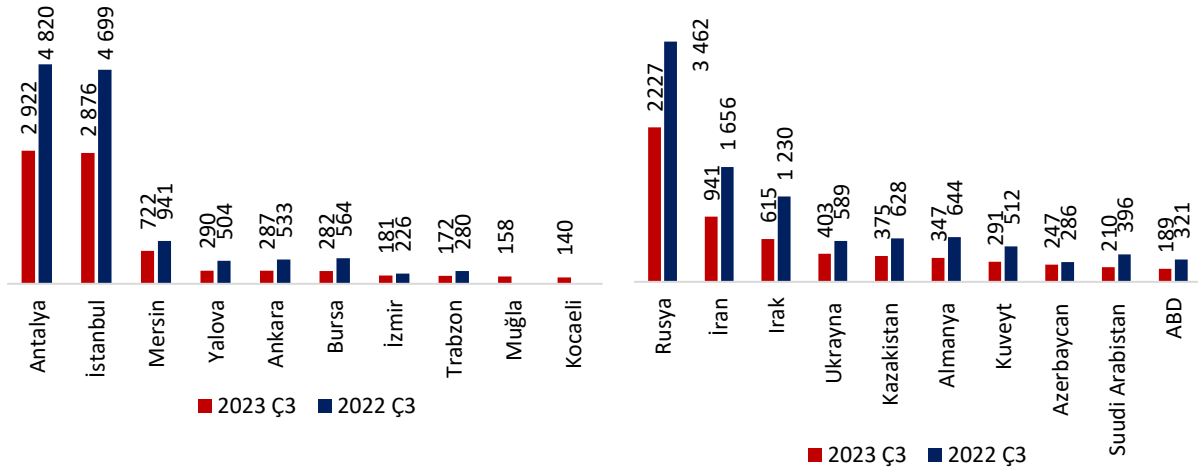
2022 Ç3 – 2023 Ç3, toplam (milyar dolar)

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri

2023 yılı üçüncü çeyreğinde yabancılara yapılan konut satışı yüzde 38,4 düşmüş ve 8 bin 789'a gerilemiştir. Satışların ¼'ü Rus uyruklu vatandaşlara yapılmıştır. Yabancılara yapılan konut satışlarının 2 bin 227'si Rusya, 941'i İran ve 615'i Irak uyruklu vatandaşlar tarafından satın alınmıştır. Geçen yılın aynı dönemi ile kıyaslandığında konut satışları Rusya uyruklu vatandaşlarda yüzde 35,7, İran uyruklu vatandaşlarda yüzde 43,2 ve Irak uyruklu vatandaşlarda yüzde 50 gerilemiştir. Satışların 2 bin 922'si Antalya, 2 bin 876'sı ise İstanbul'da yapılmıştır. Antalya ve İstanbul'da yabancılara yapılan konut satışları yıllık olarak sırasıyla yüzde 39,4 ve yüzde 38,8 düşmüştür. Diğer taraftan, geçen yıl üçüncü çeyrekte yabancılara konut satışlarında ilk 10 il arasında yer alan Samsun ve Sakarya listeden çıkmış, yerine Muğla ve Kocaeli girmiştir (Grafik 4).

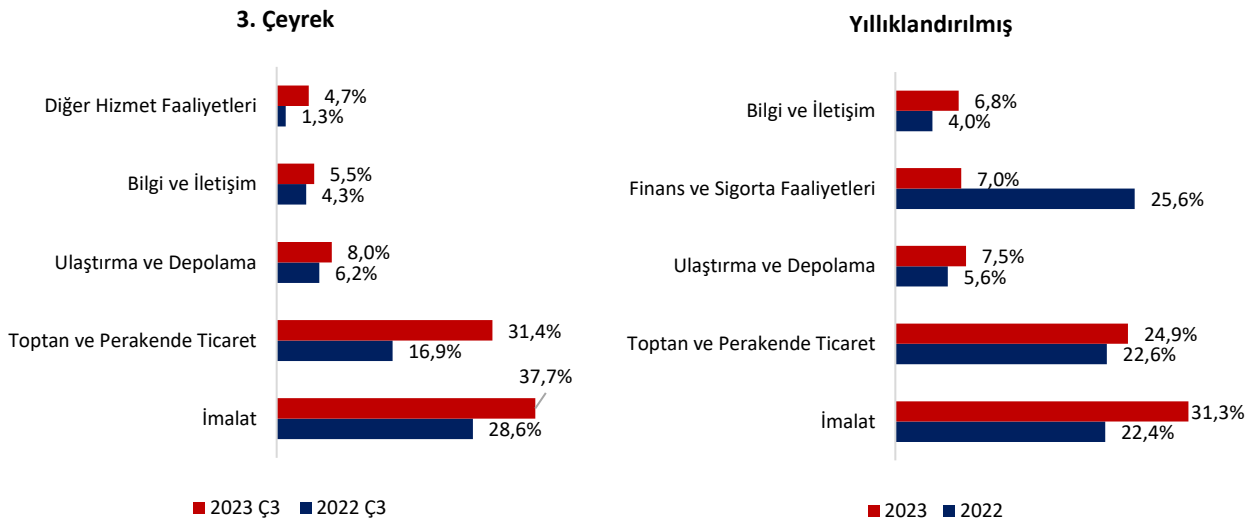
Grafik 4. Yabancılara konut satışları (adet), 2022 Ç3-2023 Ç3

Kaynak: Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

2023 yılının üçüncü çeyreğinde imalat sektörü Türkiye’de yapılan yabancı yatırımlarda ilk sektör olurken yıllıklandırılmış verilerde de imalat en fazla yatırım yapılan sektördür. 2023 yılı üçüncü çeyreği itibarıyla yıllıklandırılmış verilerde yüzde 31,3 oranında yatırım payı alan imalat sektörünü, yüzde 24,9 pay ile toptan ve perakende ticaret, yüzde 7,5 ile ulaştırma ve depolama sektörleri izlemektedir. Geçen yıl ile karşılaştırıldığında söz konusu üç sektörde ve bilgi-iletişim sektöründe yatırım payı artarken finans-sigorta sektöründe gerilemiştir. Üçüncü çeyrek gelişmeleri kıyaslandığında ise imalat sektörü yüzde 37,7’lik payı ile öne çıkmış, onu yüzde 31,4’lük payı ile toptan ve perakende ticaret sektörü izlemiştir. Her iki sektörün yatırım payı geçen yılın aynı dönemine göre önemli ölçüde yükselmiştir (Grafik 5).

Grafik 5. Türkiye’de Doğrudan Yabancı Yatırımlar, 2022-2023 (ilk 5 sektör*, % pay)

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri
*2023 Ç3 dönemleri esas alınarak sıralama yapılmıştır.

2023 yılı üçüncü çeyreğinde Türkiye’ye yapılan doğrudan yabancı yatırımlarda Hollanda en fazla yatırım yapan ülke konumundadır. Üçüncü çeyrekte doğrudan yabancı yatırımların ülke dağılımlarına bakıldığında yüzde 28,9’luk payı ile ilk sıradaki Hollanda’nın ardından yüzde 23,6’lık yatırım payı ile Almanya gelmektedir. Ayrıca, İngiltere ve Japonya yüzde 5 üzerinde yatırım payları olan ülkelerdir. Geçen yılın aynı dönemi ile karşılaştırıldığında, Hollanda, İngiltere ve Japonya’nın yatırımlarını önemli oranda artırdığı gözlenmektedir. Diğer taraftan yıllıklandırılmış verilere bakıldığında ülke sıralamaları değişmemekte; Hollanda yüzde 20,1’lik payı ile ilk sırayı almakta, onu yüzde 15,1’lik payı ile Almanya izlemektedir. Geçen yıla kıyasla Hollanda ve İrlanda’nın Türkiye’deki yatırımları belirgin artarken İspanya ve İsviçre’nin yatırımları daralmış; yatırım payları İspanya’da yüzde 22,3’ten yüzde 1,6’ya, İsviçre’de ise yüzde 12,1’den yüzde 2,6’ya gerilemiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Türkiye’de Doğrudan Yabancı Yatırımlar, 2022 Ç3-2023 Ç3 (ilk 10 ülke*)

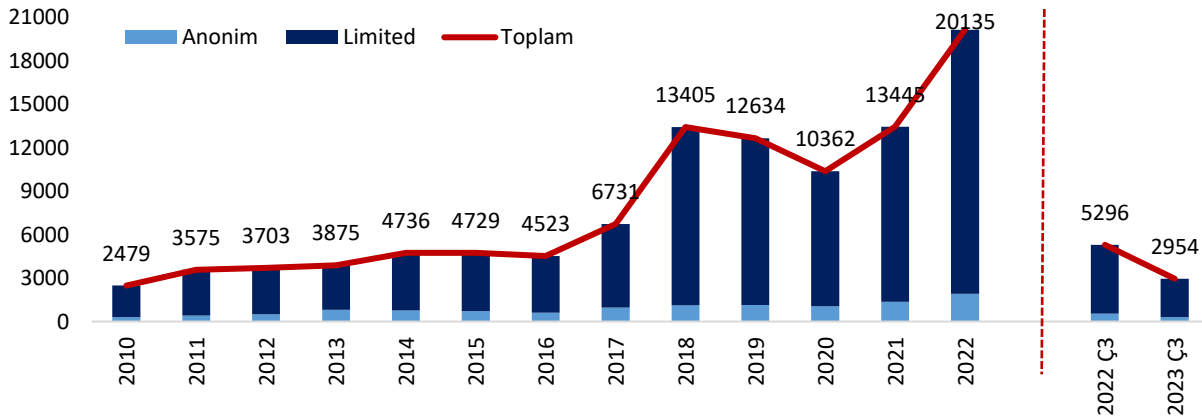
	3. Çeyrek				Yıllıklandırılmış				
	2022		2023		2022 Ç3		2023 Ç3		
	milyon dolar	% pay	milyon dolar	% pay	milyon dolar	% pay	milyon dolar	% pay	
Hollanda	92	7,1	291	28,9	Hollanda	728	10,9	1060	20,1
Almanya	276	21,2	238	23,6	Almanya	801	12,0	798	15,1
İngiltere	26	2,0	65	6,4	İrlanda	230	3,4	460	8,7
Japonya	3	0,2	54	5,4	İngiltere	427	6,4	406	7,7
ABD	73	5,6	48	4,8	BAE	268	4,0	322	6,1
İtalya	107	8,2	46	4,6	ABD	330	4,9	213	4,0
İrlanda	105	8,1	45	4,5	İtalya	129	1,9	193	3,7
Lüksemburg	62	4,8	35	3,5	İsviçre	806	12,1	138	2,6
İspanya	21	1,6	28	2,8	Lüksemburg	197	2,9	138	2,6
İsviçre	118	9,1	21	2,1	İspanya	1561	23,3	83	1,6

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri ve TEPAV hesaplamaları

*2023 Ç3 dönemleri esas alınarak sıralama yapılmıştır.

2023 yılı Temmuz-Eylül döneminde kurulan yabancı sermayeli şirketlerin sayısı yüzde 44,2 oranında gerilemiştir; söz konusu şirketlerin yabancı sermaye oranı ise yüzde 80,5’ten yüzde 56’ya düşmüştür. Türkiye’de kurulan yabancı sermayeli şirketlerin sayısı 2018 yılı ile birlikte hızla yükselmiş olup 2022 yılında 20 bin 135 ile en yüksek seviyesine ulaşmıştır. 2023 yılı üçüncü çeyreğinde ise yabancı sermayeli şirket sayısı geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 44,2 düşmüş ve 2 bin 954 olmuştur. Bu dönemde kurulan şirketlerin yüzde 89,4’ü limited olup yabancı sermaye oranı yüzde 56’dır. Diğer taraftan, anonim şirketlerde yabancı sermaye oranı yüzde 54,5’ten yüzde 25,6’ya gerilemiştir. Ortak olunan şirketlerin sermayesi Türk lirasının değer kaybına bağlı olarak iki katına çıkarak 7,2 milyar TL’ye, şirketlerdeki yabancı sermaye toplamı da yüzde 39,1 artış ile 4 milyar TL’ye yükselmiştir (Grafik 6, Tablo 2).

Grafik 6. Kurulan Yabancı Sermayeli Şirketler (2020-2023 Ç3)

Kaynak: TOBB ve TEPAV hesaplamaları

Tablo 2. Kurulan Yabancı Sermayeli Şirketlerin Genel Görünümü (2022 Ç3-2023Ç3)

	2022 Temmuz - Eylül			2023 Temmuz - Eylül			% değişim
	Anonim	Limited	Genel Toplam	Anonim	Limited	Genel Toplam	
Sayı	535	4761	5296	312	2642	2954	-44,2
Ortak Olunan Şirketlerin Toplam Sermayesi (milyon TL)	363.0	3223.9	3586.9	3501.7	3670.8	7172.5	100,0
Ortak Olunan Şirketlerdeki Yabancı Sermaye Toplamı (milyon TL)	197.8	2690.7	2888.5	895.5	3121.0	4016.5	39,1
Yabancı Sermaye Oranı (%)	54,5	83,5	80,5	25,6	85,0	56,0	

Kaynak: TOBB ve TEPAV hesaplamaları

2023 yılı üçüncü çeyreğinde Türkiye’de kurulan yabancı şirketlerde Rusya ve İran ortaklılar ilk iki sıradadır. Türkiye’de kurulan yabancı sermayeli şirketlerin ülke dağılımına bakıldığında Rusya ve İran ortaklı şirketlerin 118 ve 157 şirket sayısı ile ilk iki sıralarda yer aldığı; Almanya, ve Azerbaycan’ın da 72 ve 75 şirket sayısı ile ilk 10 içinde bulunduğu görülmektedir. Diğer ülkeler arasında Mısır, Irak, Suriye ve Pakistan’ın bulunması dikkat çekmektedir. Geçen yılın aynı dönemine göre karşılaştırıldığında, Almanya dışında diğer tüm ülkelerde kurulan şirket sayılarının gerilediği gözlenmektedir (Tablo 3).

Tablo 3. Kurulan Yabancı Sermayeli Şirketlerin Ükelere Göre Dağılımı* - İlk 10 ülke (2022 Ç3-2023 Ç3)

	2022 Temmuz - Eylül				2023 Temmuz-Eylül		
	Anonim	Limited	Toplam		Anonim	Limited	Toplam
Rusya	54	310	364	İran	5	152	157
İran	13	350	363	Rusya	10	108	118
Irak	5	103	108	Azerbaycan	13	62	75
Azerbaycan	16	74	90	Almanya	21	61	72
Ürdün	5	79	84	Mısır	1	47	48
ABD	16	58	74	Irak	0	48	48
Suriye	1	68	69	ABD	10	30	40
Almanya	23	42	65	Suriye	0	34	34
Pakistan	1	56	57	Çin	2	29	31
Mısır	5	48	53	Pakistan	0	31	31

Kaynak: TOBB ve TEPAV hesaplamaları

* Bir şirketin yabancı ortakları farklı uyruklardan olabilmektedir.

Kurulan yabancı sermayeli şirketlerin yüzde 56,3’ü İstanbul’dadır. 2023 yılı üçüncü çeyreğinde Türkiye’de kurulan yabancı sermayeli şirketlerin il dağılımına bakıldığında 1662 şirketin İstanbul’da kurulduğu, İstanbul’u 183 ve 182 şirket sayıları ile Ankara ve Antalya’nın izlediği görülmektedir. Bunun yanı sıra Mersin, İzmir, Bursa ve Gaziantep de 90’ın üstündeki şirket sayıları ile ilk 10 il arasındadır. Geçen yılın aynı dönemi ile karşılaştırıldığında bu çeyrekte ilk 10

il arasında yer alan tüm illerde kurulan yabancı şirket sayısının gerilediği, Hatay ve Şanlıurfa'nın bu çeyrekte ilk 10 arasından çıktığı ve Konya ile Kayseri'nin listelendiği gözlenmektedir (Tablo 4).

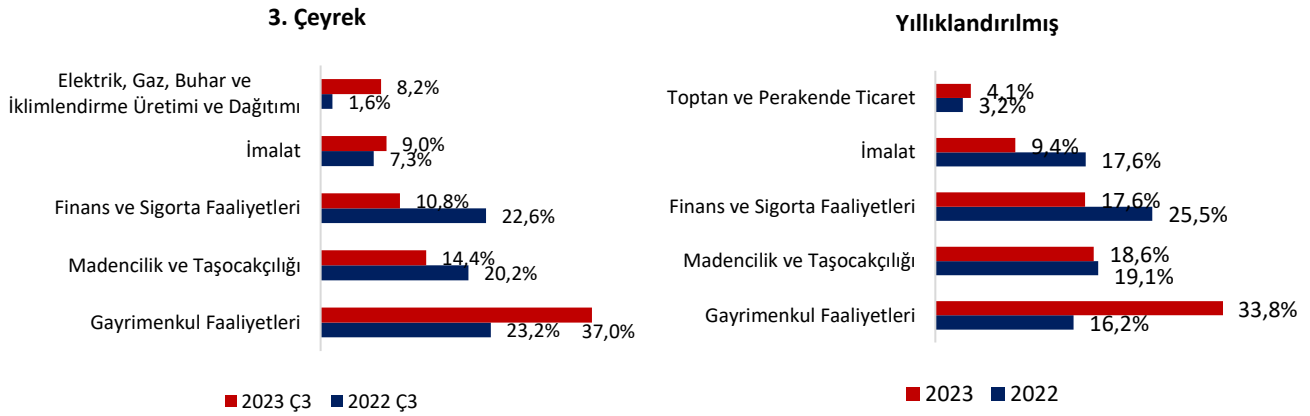
Tablo 4. Kurulan Yabancı Sermayeli Şirketlerin İllere Göre Dağılımı - İlk 10 il (2022 Ç3-2023 Ç3)

	2022 Temmuz - Eylül			2023 Temmuz-Eylül			
	Limited	Anonim	Toplam	Limited	Anonim	Toplam	
İstanbul	2902	385	3287	İstanbul	1474	188	1662
Antalya	372	25	397	Ankara	140	43	183
Mersin	162	4	166	Antalya	170	12	182
Ankara	157	35	192	Mersin	111	3	114
Gaziantep	141	0	141	İzmir	73	26	99
Bursa	167	10	177	Gaziantep	93	2	95
Şanlıurfa	159	0	159	Bursa	86	6	92
İzmir	124	34	158	Konya	53	1	54
Hatay	81	1	82	Kayseri	38	3	41
Adana	48	1	49	Adana	35	0	35

Kaynak: TOBB ve TEPAV hesaplamaları

Yurt dışına yapılan doğrudan yatırımlarda gayrimenkul sektörü ağırlıktadır. 2023 yılı üçüncü çeyrekte, yurt dışına yapılan yatırımların yüzde 37'si gayrimenkul sektörüne, yüzde 14,4'ü ise madencilik sektörüne yapılmıştır. İlk 5 sektör arasında ayrıca yüzde 10,8'lik payı ile finans-sigorta ve yüzde 9 ile imalat sektörleri bulunmaktadır. Geçen yılın üçüncü çeyreği ile karşılaştırıldığında finans-sigorta sektörüne yapılan yatırımların payı yüzde 22,6'dan yüzde 10,8'e gerilerken gayrimenkul alanında yapılan yatırımların payı yüzde 23,2'den yüzde 37'ye çıkmıştır. Yıllıklandırılmış verilerde de gelişmeler benzer nitelikte olup imalat sektörünün payında da gerileme gözlenmiştir (Grafik 7).

Grafik 7. Yurt Dışına Yapılan Doğrudan Yatırımlar, 2022 Ç3-2023 Ç3 (ilk 5 sektör, % pay)*

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri

*2023 Ç3 dönemleri esas alınarak sıralama yapılmıştır.

2023 yılı üçüncü çeyreğinde Hollanda, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve İngiltere’de yapılan doğrudan yatırımlar hızla artmıştır. 2023 yılı üçüncü çeyreğinde yurt dışına yapılan doğrudan yatırımların yüzde 26,6’sı Hollanda’da, yüzde 24,1’i ise ABD’de yapılmıştır. Söz konusu iki ülkeyi BAE, İngiltere ve Almanya izlerken yatırım payları yüzde 10’un altındadır. Geçen yılın aynı dönemi ile karşılaştırıldığında özellikle İngiltere, Yunanistan ve Portekiz gibi Avrupa ülkelerindeki yatırım artışları dikkat çekmektedir; İngiltere’de 2,6 katına, Portekiz’de 14,2 katına, Yunanistan’da ise 5,8 katına ve çıkmıştır. Diğer taraftan, Almanya’da yapılan yatırımlar ise 1/3 oranında daralmıştır. Yıllıklandırılmış verilerde de yatırımların yaklaşık yüzde 50’sinin Hollanda ve ABD’de yapıldığı ancak, Hollanda’nın ağırlığının geçen yıla kıyasla 16 puan gerilediği görülmektedir (Tablo 5).

Tablo 5. Yurt Dışına Yapılan Doğrudan Yatırımlar, 2022 Ç3-2023 Ç3 (ilk 10 ülke*)

	3. Çeyrek					Yıllıklandırılmış			
	2022		2023			2022 Ç3		2023 Ç3	
	milyon dolar	% pay	milyon dolar	% pay		milyon dolar	% pay	milyon dolar	% pay
Hollanda	188	18,0	432	26,6	ABD	1483	27,1	1391	26,2
ABD	288	27,5	392	24,1	Hollanda	2184	39,9	1268	23,9
BAE	59	5,6	126	7,7	İngiltere	162	3,0	442	8,3
İngiltere	47	4,5	122	7,5	BAE	265	4,8	401	7,6
Almanya	243	23,2	86	5,3	Almanya	365	6,7	287	5,4
Portekiz	5	0,5	71	4,4	Yunanistan	32	0,6	170	3,2
Yunanistan	12	1,1	70	4,3	Portekiz	17	0,3	157	3,0
İtalya	13	1,2	42	2,6	İsviçre	135	2,5	115	2,2
Özbekistan	6	0,6	37	2,3	Özbekistan	28	0,5	77	1,5
İsviçre	19	1,8	33	2,0	İspanya	86	1,6	72	1,4

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri ve TEPAV hesaplamaları

*2023 Ç3 dönemleri esas alınarak sıralama yapılmıştır.

Ek. Tanım ve Veri Kaynakları²

Doğrudan yatırım; yatırımcının yerleştiği olduğu ekonomi dışındaki bir ekonomide bir işletmenin yönetimini kontrol ettiği veya yönetiminde söz sahibi olduğu uzun vadeli bir yatırım şeklidir. Doğrudan yatırımda, yatırımcının işletmenin sermayesinde yüzde 10 ya da daha fazla paya sahip olması veya yönetiminde söz sahibi olması esası bulunmaktadır.

İlgili işlemlerin muhasebeleştirilmesinde, yerleşiklik ve varlık/yükümlülük esasları temel alınmaktadır. Yurt içinde yerleşik doğrudan yatırımcının yurt dışında yerleşik doğrudan yatırım işletmesine yaptığı yatırım, varlık/yükümlülük esasına göre doğrudan yatırımcının yerleştiği olduğu ekonomide varlık artışı olarak kaydedilmektedir. Diğer taraftan, yurt dışındaki doğrudan yatırım işletmesinin yurt içindeki doğrudan yatırımcısına-yönetiminde söz sahibi olmayacak ya da yönetiminde yüzde 10'dan daha az bir oy hakkına sahip olacak şekilde- yaptığı yatırım (tersine yatırım) ise doğrudan yatırımcının yerleştiği olduğu ekonomide yükümlülük artışı olarak kaydedilmektedir. Doğrudan yatırım hesabının varlık tarafı aşağıdaki işlemleri içermektedir:

- Doğrudan yatırımcının yurt dışındaki doğrudan yatırım işletmesine yaptığı yatırımlar,
- Doğrudan yatırım işletmesinin yurt dışındaki doğrudan yatırımcısına yaptığı yatırımlar (tersine yatırım),
- Yurt dışında yerleşik grup şirketlerine yapılan yatırımlar

Doğrudan yatırım kalemi, “Sermaye ve Yatırım Fonu Payları” ile “Borç Enstrümanları” olmak üzere iki ana başlıkta sınıflandırılmaktadır. İlk başlık; “Sermaye” kalemi altında doğrudan yatırımcının ana merkezinin bulunduğu ekonomi dışındaki ekonomilerde yeni bir şirket kurmak ya da mevcut şirketlere iştirak etmek amacıyla yaptığı yatırımları kapsamakta, “Yeniden Yatırıma Dönüştürülen Kârlar” kalemi ise doğrudan yatırımlardan elde edilen kârların dağıtılmaksızın sermayeye ilave edilmesini ifade etmektedir. İkinci ana başlık ise doğrudan yatırımcılar ile bağlı kuruluşları, şubeleri ve iştirakleri arasındaki borçlanma faaliyetlerinden doğan yatırımları göstermektedir.

Türkiye’ye ait doğrudan yatırımlara ilişkin veriler, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından derlenen ve aylık olarak yayınlanan “Ödemeler Dengesi İstatistikleri” altında yer almaktadır.³ İlgili kalemler ve veri kaynakları şu şekilde belirtilmiştir:

Finans Hesabı / Doğrudan Yatırımlar / Net Varlık Edinimi

Sermaye: Yurt içinde yerleşik kişilerin, yurt dışında yerleşik bir şirket kurmak, kurulmuş bir şirkete ortak olmak, şube açmak yoluyla doğrudan yatırım amacıyla yaptıkları yatırımlar ile bu yatırımların tasfiyesi ve yurtdışında gayrimenkul alımları bu kalemde izlenmektedir. Bu veriler işlem bazında,

² TCMB, “Ödemeler Dengesi İstatistikleri”ne ilişkin Yöntemsel Açıklama” dokümanından derlenmiştir. Erişim için bakınız: <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/0ab87526-c290-4bdd-94d4-b8e99e70eba9/BOPMetaveri.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-0ab87526-c290-4bdd-94d4-b8e99e70eba9-nLtZad3>

³ Verilere erişim için bakınız: <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Istatistikler/Odemeler+Dengesi+ve+Ilgili+Istatistikler/Odemeler+Dengesi+Istatistikleri/>

yatırımın yapıldığı ülke, sektör ve kuruluş bilgilerini de içerir şekilde banka raporlarından elde edilmektedir.

Diğer Sermaye: Bu kalem;

- Türkiye’de yerleşik ana ortağın yurt dışındaki şube, iştirak ve bağlı ortaklığına verdiği,
- Türkiye’de yerleşik şube, iştirak ve bağlı ortaklığın yurt dışındaki ana ortağına verdiği,
- Türkiye’de yerleşik doğrudan yatırım şirketinin yurt dışında yerleşik grup şirketlerine verdiği, kredileri ve geri ödemelerini kapsamakta olup veri kaynağı banka raporlarıdır.

Finans Hesabı / Doğrudan Yatırımlar / Net Yükümlülük Oluşumu

Sermaye: Yurt dışında yerleşik kişilerin, Türkiye’de yerleşik bir şirket kurmak, kurulmuş bir şirkete ortak olmak, şube açmak yoluyla doğrudan yatırım amacıyla Türkiye’ye getirdikleri sermaye tutarları ile kârların sermayeye katılımı “Sermaye” kalemini oluşturmaktadır. Bu veriler; banka raporları, “Yurt içi Doğrudan Yatırım Anketi”, T,C, Ticaret Bakanlığı kayıtlarından sağlanan sermayeye ilişkin ilave aylık veriler ile Borsa İstanbul Günlük Bültenlerinden yararlanılarak derlenmektedir.

Diğer Sermaye: Bu kalem;

- Yurt dışında yerleşik ana ortağın Türkiye’deki şube, iştirak ve bağlı ortaklığına verdiği,
- Yurt dışında yerleşik şube, iştirak ve bağlı ortaklığın Türkiye’deki ana ortağına verdiği,
- Yurt dışında yerleşik grup şirketlerinin Türkiye’de yerleşik doğrudan yatırım şirketine verdiği, kredileri ve geri ödemelerini kapsamaktadır, Veri kaynağı, özel sektörün yurt dışından kullandığı kredilerin kredi bazında ayrımına ilişkin banka raporlarıdır.

Gayrimenkul: Yurt dışında yerleşik kişilerin Türkiye’de alım satımını yaptıkları gayrimenkul bedellerini göstermektedir. Veri kaynağı, Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü’nün, alım satımı yapılan gayrimenkullerin ülke ayrımında sayılarına ilişkin kayıtları ile TÜİK tarafından gerçekleştirilen “Çıkış Yapan Ziyaretçiler Anketi” çerçevesinde hesaplanan birim fiyatlarıdır.

Birincil Gelir Dengesi / Yatırım Geliri /Doğrudan Yatırımlar

Gelir: Bu kalemde, yurt dışında yapılan doğrudan yatırımlar nedeniyle yurt içine yapılan kâr transferleri (dağıtılan kârlar) ve yeniden yatırıma dönüştürülen kârlar ile yurt içindeki doğrudan yatırım şirketince (ana ortak, iştirak ya da grup şirketi) yurt dışındaki şirkete sağlanan kredilere ilişkin faiz gelirleri kaydedilmektedir.

Gider: Yurt içinde yapılan doğrudan yatırımlar nedeniyle yurt dışına yapılan kâr transferleri (dağıtılan kârlar) ve yeniden yatırıma dönüştürülen kârlar ile yurt dışındaki doğrudan yatırım şirketinden (ana ortak, iştirak ya da grup şirketi) sağlanan kredilere ilişkin faiz ödemeleri kaydedilmektedir.

Dağıtılan kârlar, gelir olarak kaydedilen yeniden yatırıma dönüştürülen kârlar ile faiz gelir ve giderleri banka raporlarından; gider olarak kaydedilen yeniden yatırıma dönüştürülen kârlar ise yıllık olarak yapılan “Yurt içi Doğrudan Yatırım Anketi”nden elde edilmektedir.